

ΒΙΒΛΙΟ-ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Δημήτριος Ἀ. Φιλίππου

Κάτω Γατζέα
385 00 Βόλος

Ἀπόστολος Συρόπουλος, $\text{\LATEX}$ Ἐκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1998. Σελ. 236. ISBN 960-260-990-7. Τιμὴ 3.952 δρχ. Διατίθεται ἀπὸ ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα.

Κατὰ τὸ προηγούμενο ἔτος, ὁ Ἀπόστολος Συρόπουλος, ὁ ἀκούραστος ἑλληνας ἀρχι $\text{\TeX}$ χνίτης, ἔκανε τὴν ἀρχὴ τῆς ἐπίσημης ἐλληνικῆς βιβλιογραφίας τοῦ $\text{\TeX}$ / $\text{\LATEX}$ μὲ τὴν κυκλοφορίαν τοῦ πρώτου ἐλληνικοῦ ἐγχειριδίου τοῦ $\text{\LATEX}$. Ἐδῶ καὶ καιρὸ, κάθε μέλος τοῦ *εφτ* ἔλαβε τὸ προσωπικὸ του ἀντίγραφο καὶ ἔτσι πιθανότατα γνωρίζει περὶ τίνος πρόκειται. Ὅμως θὰ ἦταν καλὸ νὰ ἐπισημάνουμε καὶ ἐδῶ μερικὰ σημεῖα — κυρίως θετικά, ἀλλὰ καὶ μερικὰ ἀρνητικά — γιὰ τὸ πρῶτο ἐλληνικὸ βιβλίον γιὰ τὸ $\text{\LATEX}$.

Κατ' ἀρχὴν, ἀξίζει νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀποτελεῖ πραγματικὰ ἕναν πλήρη ὁδηγὸν χρήσης τοῦ $\text{\LATEX}$. Τὸ βιβλίον καλύπτει πάρα πολλὰ θέματα ἀκόμα καὶ γιὰ τὸν προχωρημένον καὶ ἀπαιτητικὸν χρήστη, ξεπερνώντας ἔτσι σὲ λεπτομέρεια ἀκόμα καὶ τὸ ἐπίσημο ἐγχειρίδιον τοῦ $\text{\LATEX}$ τοῦ Leslie Lamport. Ὡστόσο, στὸ πνεῦμα τοῦ $\text{\TeX}$, τὰ θέματα ποὺ πραγματεύεται τὸ βιβλίον τοῦ Συρόπουλου παρουσιάζονται σταδιακά, ἔτσι ὥστε νὰ γίνονται ἀμέσως κατανοητὰ ἀπὸ κάθε ἀναγνώστη. Μὲ ἀσκήσεις καὶ ἐρωτήσεις, ἀλλὰ καὶ μίαν δόση χιούμορ, ὁ συγγραφέας προσπαθεῖ νὰ κάνει τὸν ἀναγνώστη νὰ καταλάβει τί σημαίνει $\text{\TeX}$, τί $\text{\LATEX}$, τίς κατηγορίες ἐντύπων τοῦ $\text{\LATEX}$ (article, κ.λπ.), τὴν στοιχειοθεσίαν ἀπλοῦ καὶ μαθηματικοῦ κειμένου, τὴν αὐτοματοποιημένην παράθεση βιβλιογραφικῶν ἀναφορῶν καὶ ἀλφαθητικῶν εὑρετηρίων, τὴν δημιουργίαν καὶ ἐνθεση σχεδίων καὶ εἰκόνων, καὶ στὸ τέλος, τὴν στοιχειοθεσίαν ἐλληνικοῦ κειμένου μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ πακέτου babel.

Στὰ ἀρνητικά τοῦ βιβλίου μποροῦμε νὰ ἐπισημάνουμε τὴν ὑπαρξὴ πολλῶν τυπογραφικῶν λαθῶν, κυρίως ὀρθογραφικῶν, ἀλλὰ καὶ ὀρισμένων $\text{\TeX}$ νικῶν, ὅπως π.χ., ἡ μὴ σωστὴ χρῆσις τοῦ κόμματος ὡς συμβόλου δεκαδικῆς ὑποδιαστολῆς (ἄλλο δίνει ὁ κώδικας $\$ \backslash \text{pi} = 3,14 \dots \$$: $\pi = 3,14 \dots$, καὶ ἄλλο ὁ κώδικας $\$ \backslash \text{pi} = 3\{, \} 14 \dots \$$: $\pi = 3,14 \dots$). Ἐπίσης μερικὰ θέματα ἐξηγοῦνται κατὰ τρόπο ἀνακόλουθο — τὸ πλέον χαρακτηριστικὸ εἶναι ἴσως τὸ παράδειγμα τοῦ περιβάλλοντος verse στὴν σελ. 29, ὅπου δίνεται στὸν ἀναγνώστη ἡ ψευδὴς ἐντύπωση ὅτι μπορεῖ νὰ ἐτοιμάσει ἀρχεῖο .tex ποὺ νὰ περιέχει ἐλληνικοὺς πολυτονικοὺς χαρακτῆρες, πράγμα ποὺ γιὰ τὴν ὥρα εἶναι μάλλον ἀδύνατον. Ἐνα

ακόμη μειονέκτημα τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ ἔλλειψη χρώματος ἐκεῖ ποῦ ὁ συγγραφέας ἀναφέρεται στίς δυνατότητες χρωματισμοῦ κειμένου καὶ εἰκόνων μὲ τὴν βοήθεια τοῦ πακέτου color, ἀλλὰ γι' αὐτὸ ἴσως νὰ φταίει ὁ ἐκδότης.

Πέρα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐπουσιώδη σφάλματα, ποῦ ἐλπίζουμε ὅτι θὰ πάψουν νὰ ὑπάρχουν σὲ μία ἐπόμενη ἔκδοση, τὸ βιβλίο τοῦ Συρόπουλου ἀξίζει νὰ τὸ ἔχει κάθε Ἕλληνας χρήστης τοῦ L^AT_EX, γιατί, ὅχι μόνο εἶναι εὐχρηστο καὶ πλήρες, ἀλλὰ καὶ ἐπιπλέον διατίθεται σε τιμὴ πάρα πολὺ προσιτὴ — στὴν μισὴ σχεδὸν τιμὴ ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἀντίστοιχο ἀγγλικὸ ἐγχειρίδιο!

* * *

Νίκος Ε. Σκιαδᾶς, Γιὰ τὴν τυπογραφικὴ δεοντολογία, Ἐκδόσεις Gutenberg, Ἀθήνα 1992. Σελ. 95. ISBN 960-01-0340-2. Τιμὴ 1.560 δρχ. Διατίθεται ἀπὸ ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα.

Robert Bringham, The Elements of Typographic Style, 2nd edition, Hurttley and Marks, Publishers, Point Roberts, Washington, USA (1996). Σελ. 350. ISBN 0-88179-133-4 (πανόδετο) 0-88179-132-6 (χαρτόδετο). Τιμὴ 34,95 δολ. ΗΠΑ (περίπου 10.000 δρχ.) πανόδετο, 24,95 δολ. ΗΠΑ (περίπου 7.000 δρχ.) χαρτόδετο. Διατίθεται ἀπὸ τὸν ἐκδ. οἶκο Hurttley and Marks, Publishers, PO Box 147, Point Roberts, Washington 98281, USA.

Τὴ χρησιμότητα θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν γιὰ ἕναν χρήστη τοῦ T_EX δύο βιβλία τὰ ὁποῖα δὲν ἀναφέρονται σ' αὐτὸ οὔτε μία φορά; Κι ὅμως καὶ τὰ δύο αὐτὰ βιβλία μπορούν νὰ ἀποτελέσουν πολὺτιμο βοήθημα ὅχι μόνον γιὰ ὅσους χρησιμοποιοῦν τὸ T_EX/L^AT_EX, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλους ἀσχολοῦνται μὲ τὴν παραγωγὴ ἐντύπων, ἔστω καὶ περιστασιακὰ.

Τὸ πρῶτο βιβλίο εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὸν Ἕλληνα («μάστορα-τυπογράφου») καὶ λογοτέχνη Νίκο Ε. Σκιαδᾶ· εἶναι δὲ στοιχειοθετημένο σὲ μονοτυπία. Τὸ βιβλίο, μικρὸ καὶ φθηνό, καλύπτει πολλὰ «ἄτακτα» θέματα σχετικὰ μὲ τὴν Τυπογραφία. Ὁ Μανώλης Ι. Βυθινός προλογίζει αὐτὸ τὸ βιβλίο καὶ τὸ χαρακτηρίζει «βῆμα γιὰ τὴν σύνταξη τοῦ Ἑλληνικοῦ Τυπογραφικοῦ Κώδικα». Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε πῶς ὁ συγγραφέας μιᾶ γιὰ τὸν χωρισμὸ τοῦ κειμένου σὲ ἐνόητες καὶ τὴν ἐπιλογή τῶν τυπογραφικῶν στοιχείων γιὰ τοὺς τίτλους, ὑπότιτλους κ.ο.κ., τίς ὑποσημειώσεις, τὰ δάνεια κείμενα, τὰ προβλήματα μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Γραμματική, τὸν συλλαβισμό σύμφωνα μὲ τὴν τυπογραφικὴ δεοντολογία (ποῦ βάνανυσα κακοποιεῖται μὲ τοὺς κοινούς ἐπεξεργαστὲς κειμένου), κ.λπ. Ἐπίσης ὁ Σκιαδᾶς, μὲ πηγαῖο χιοῦμορ γράφει γιὰ τὴν ἀνάγκη συνεργασίας μεταξὺ συγγραφέα καὶ τυπογράφου, καθὼς καὶ τὸν γνωστὸ «Δαίμονα τῆς Τυπογραφίας» καὶ τίς δι-ορθώσεις. Στὸ τέλος, ὁ Σκιαδᾶς, ὁ ὁποῖος τυγχάνει νὰ εἶναι καὶ ὁ συγγραφέας τοῦ τρίτου Χρονικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Τυπογραφίας (κυκλοφορεῖ ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ἐκδ. Gutenberg), ἀναφέρεται σύντομα στὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς τεχνικῆς τῆς Τυπογραφίας.

Τὸ βιβλίον κλείνει μὲ τὶς «Ὁδηγίες γιὰ τὴν ἐκπόνηση καὶ παρουσίαση μιᾶς ἐργασίας» (ἄρθρου, διατριβῆς, κ.λπ.) τῆς Ρένας Σταυρίδη-Πατρικίου, ἕναν πολὺ πρακτικὸ ὁδηγὸ γιὰ ὅσους γράφουν ἐργασίες: σπουδαστές, διδάσκοντες, ἐπαγγελματίες καὶ μὴ.

Τὸ δεύτερο βιβλίον, αὐτὸ τοῦ καναδοῦ τυπογράφου καὶ σχεδιαστῆ βιβλίων Robert Bringhurst, ἀναφέρεται στὰ ἴδια θέματα ποὺ ἀναφέρεται καὶ τὸ βιβλίον τοῦ Σκιαδᾶ, ἀπὸ τὸν σχεδιασμὸ τῆς γραμμῆς καὶ τὴν ἐπιλογή τῶν χαρακτήρων ἕως τὸν σχεδιασμὸ τῆς σελίδας.

Καὶ σ' ἐτοῦτο τὸ βιβλίον, ποὺ εἶναι ἀληθινὸ κομψοτέχνημα, δὲν λείπουν τὰ ἀνέκδοτα. Ὅμως, ὁ Bringhurst προχωρᾷ πολὺ πέρα ἀπὸ τὸν Σκιαδᾶ. Συζητᾷ τὴν αἰσθητικὴ τῶν τυπογραφικῶν στοιχείων ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης καὶ βρίσκει χαρακτηριστικὰ ὅτι ἡ γραμματοσειρὰ Times New Roman, γνωστὴ ἀπὸ τὴν ἐκτεταμένη χρήση της στὸ λειτουργικὸ σύστημα Microsoft Windows, δὲν εἶναι παρὰ ἓνα «ἱστορικὸ συνονθύλευμα» κατώτερης αἰσθητικῆς ποιότητος. Ἀναλύει τοὺς πλέον γνωστοὺς τυπογραφικοὺς κανόνες καὶ καταλήγει σὲ συμπεράσματα ὅπως π.χ., ὅτι τὸ μεγαλύτερο κενὸ διάστημα μετὰ ἀπὸ τὴν περίοδο δὲν εἶναι ἀπαραίτητο καὶ ὅτι ἀποτελεῖ κατάλοιπο τοῦ τοῦ 19ου αἰ., ποὺ, κατὰ τὸν συγγραφέα, ὑπῆρξε ὁ «Μεσαίωνας τῆς Τυπογραφίας» (ἄρα, ἐμεῖς οἱ Τεχνίτες θὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε τὴν ἐντολὴ `\frenchspacing`). Προτείνει λύσεις γιὰ τὸ πότε χρειάζονται ἀρχικογράμματα (dropcaps), πῶς συνδυάζονται οἱ λατινικὲς γραμματοσειρές μὲ ἑλληνικὲς ἢ κυριλλικὲς, τί σημαίνει χρυσὴ τομὴ γιὰ τὸν σχεδιασμὸ μίας σελίδας, κ.λπ. Τὸ βιβλίον κλείνει μὲ ἕναν μεγάλο κατάλογο γραμματοσειρῶν (ἀκόμη καὶ ἑλληνικῶν), γλωσσάρι, καὶ πληροφορίες γιὰ σχεδιαστὲς τυπογραφικῶν στοιχείων καὶ ἐταιρεῖες ποὺ τὰ διαθέτουν.

Ἀξίζει νὰ κλείσουμε ἐτούτῃ τὴν βιβλιοπαρουσίαση ἀναφέροντας ὅτι ὁ Knuth γράφει κάπου ὅτι πολῦτιμος σύμβουλός του γιὰ τὴν σχεδίαση τοῦ `TeXbook` ὑπῆρξε ἓνας ἐπαγγελματίας σχεδιαστὴς βιβλίων, ὁ Herb Caswell. Δυστυχῶς, ὅλοι ἐμεῖς οἱ φτωχοτεχνίτες δὲν μπορούμε νὰ ἔχουμε τὴν πολυτέλεια ἐνὸς σχεδιαστῆ βιβλίων δίπλα μας. Τὸ `TeX` καὶ τὸ `MetaTeX` εἶναι καλὰ ἐργαλεῖα, ἀλλὰ ἀπὸ μόνον τοὺς δὲν ἐπαρκοῦν· μᾶς χρειάζεται καὶ κάποια Τυπογραφικὴ Παιδεία, ποὺ μπορούμε νὰ τὴν ἀποκτήσουμε φθηνὰ ἀγοράζοντας καὶ διάβάζοντας βιβλία σὰν αὐτὸ τοῦ Bringhurst (τὸ συνιστῶ ἀνεπιφύλακτα!), ἢ αὐτὸ τοῦ Σκιαδᾶ (ὅχι τόσο πλήρες ὅσο τὸ προηγούμενο, ἀλλὰ ἀρκετὰ φθηνότερο στὴν τιμὴ του καὶ... ἑλληνικό). Μὲ συνδυασμὸ ἐργαλείων καὶ γνώσης τῆς καλῆς χρήσης τους, τὰ ἐντυπὰ μας θὰ εἶναι ἀκόμη πιὸ ὁμορφα.